

XXXIII. de Achis dixi, ubi pluribus egi de istis nominibus, Theodosio & Symmachus legunt **אַחִים**: Aquila dicitur, **אַבְימֵלָךְ**: Hieronymi nomen utriusque auctor habet in titulo **אַבְימֵלָךְ**, in Commentario **Achimelech** & quavis interpretetur etymologiam folius **אַבְימֵלָךְ**, dicatur, in Regonarium libro, & in ipso Hebraico platerio esse **אַבְימֵלָךְ**. Ubi non dubito errorem esse, si non **Autoris**, certe scriptoris, nam in dictis libris est **אַבְימֵלָךְ** **אַבְימֵלָךְ**. Augustinus **אַבְימֵלָךְ** potius probat, & ita exeat apud plures Latinos. Hilarius rectinet **אַבְימֵלָךְ**, expones etiam significacionem Hebreum, quemadmodum & Angelomus in librum Regum facit. Erat dominus sacerdos in Nobe contigua tabernacula Domini, ubi Doeg intus tunc morabatur ^a. Hebrei **לְעֹזֶבֶת**, **reverentia**, **reveratur**, conclusus videlicet ad orationem, quasi dicas obligatum voto, ut aliquot diebus ibi oraret, & aliquid offeret, ut cum **Hebrei** docent **Lyranus**, Abulensis, Hugo, Carthusianus, nec nonglossa Rabani. Angelomus ^b, exponit etiam vocabulum **Hebreum**, ut significet **voto obligatum**, ut aliquantiposse in tabernaculo Domini immoraretur, & orationi vacaret, quod ad Judam applicat proditorum. Theodosius pertinaciter esse scribit, quod Doeg vexabatur ab aliquo demone, aut tenebatur aliquo morbo, & ea de causa divino afflictus tabernacula. Paraphrasat Chaldu ex divino **וְיָהִיא אָחִים**, **congregatus**.

Vers. 3.) Quid gloriaris in malitia, qui potens es in
iniquitate?

V Alde mirantis, indignantis, conquerentis, expor-
brantis epiphoneme, de Doege proditore ac de-
tatore. Querela Prophete est, ait Hilarius. Nam esti
gloriantur sapientem in sapientia tua, & formam in fortitudi-
ne, divitias in divitii d, denique in alio quam tu De-
miso, & noscias scripturam, reprehendi deber, mul-
to tamen magis gloriatur in re per se mala, id est, in ma-
litia ipsa. Peccatum ex ignorantia vel infirmitate, non
nullam excusationem habet, nullam quod enim in malitia;
multo autem minus, si lateris quem maleficios &
exiles in robus possident. Hoc nomine scipionum accusat Au-
gustinus in confessionibus, ita ut pudenter inter co-
taneos minoris decoros esse, quando audiebat eos
jactantes flagitia tua, & tanto magis gloriantes, quan-
to magis turpis essent, ita ut libenter facere, non lo-
cum libidinis facti, sed etiam laudis. Describuntur
nunc mores iuri contrari, ut admonet Chrysolomous,
qui in priore psalmico commentariu lumi, ubi peccator lec-
sus fatetur, ac luctu & lamentis prolequebatur.
Gloriabantur in Deo, qui diliguerat nomen eius b, & in
laude ipsius t, & resili corda k, quoque modo glori-
antur in p[ro]pria gloria t, & in tribulatione m, & in infirmitati-
bus n, & in cruce Domini Nostri Iesu Christi. Vici-
sim gloriabitur in talibus Deus o, & Gloriam Christus
nam nihil dixit esse glorificare p[ro]p[ter]a, videlicet
secundum adversariorum opinionem aut communem,
ut dicunt, presumptionem juris: quid erit tua, idque
de re mala? Majus peccatum ceteris paribus, Aygu-
nus docet esse, electari de peccato jam commiso,
cum inimicu committere, quia voluntatis maiorem
iniquitatem, & iniquitatem iniquitatem.

Majus peccatum delictum pecuniam contumeliam ipsius committere. q. 1. Cor. 5. 5. Fungi mali similitudine usurpata a Nicolao Pa- trio. I. Epist. ad Michaelem Imperato- rem. De falso- sis officiis + Chrysostomus mihi obser- ferat. de re mala? Majus peccatum ceteris paribus, Argua- nus docet esse, delictum de peccato jam commiso, quām ipsum committere, quia voluntatis majorēn- pravitatem arguit. Non est bona gloriatio ista q. sed pessima. Occidere poenam non magis gloriosum homini, quām tauri corpori, febris, fungo malo, inquit Augusti- nus. Quam similitudinem fui malis, Nicolaus quo- que Papa I. r. ex August. proculdubio sumptuosa, ui- pat, ut frangat superbiam Michaelis Imperatoris. Non poterat ignorare Doeg Achimelechum similiciter eg- ite, quum Davidem excepte, panes ei Propositionis de- dit, gladiumque Golias, qui le ad Saulis ipsius profici- sci negotia simulbat, & quamvis non ignoravisset Achim- elech fugere Davidem, non pertinebat ad facerdotem prodere illum, sed necessarii fuerent, atque pacem tractare inter eumdem & Regem; ut idcirco non opor- terit deferri ad regem infensum, & levitatem, & men- tiri, quod Achimelech contulisset Dominum pro Dav- id. Observat ista Chrysostomus.

Contra delatores, qui matris alias vocantur nomini-

istor et patiens viro fortis, qui dominatur animo suo, ex-
tendens se ad mortem. **E**tiam enim, ut apud Poetam, c.
Urbano pugnare Urbino. Fieri malum, non virtus, sed ini-
firmitatis est, ut Dionyphus ad doces, sicut quod necesse
est Deum perire vivere, & cuncte præcire, non ponit
Deum sub necessitate, & quod non possit mori, fallique
non arguit importanter, si fieri non potest, ait
Augustinus*l.*, ut portius, si posset, minoris effet urique
potest. **A**bdalrum dicta scribitur Cyrillus & Alexan-
drius esse, an Deus possit præstare, ut ipse non sit
Deus non possit facere, ut ipse non sit bonus, aut vita, aut
justitia. Inde probat non possit efficiere, neque forni-
cata est, meretrix non fuerit, quia non potest facere, ut
mendacium sit veritas. Demonstrat eleganter Boetus,
l bonis temporibus potentiam, malos cunctis viribus
debet, qui bona quam volum adipecuntur beatitudinem i-
mal, qui maximè velint, non alesquen: **E**t hi volut reptando manibus nixi ambulant: illi pedi-
bus valentes incedunt; immo malizion homines abolu-
te sunt, sed quia cadaverum hominum. Malos nonnulla
concedit Boetus posse, sed quæ minime, inquit, vale-
rent, si in bonorum efficientia manere posuerent, quæ
possibilitas eos evidenter nisi nihil posse demonstrat, quia
quam malum nihil sit, ma illa posse, est nihil posse. Plato
denique *m* tyrannos afferit minimam habere in civita-
tibus potentiam. Hanc intermissionem
atque ita fortassis desideratur in LXX. prepositio *sc.*
vel potius, ut lolet apud Graecos, (ubinetelligitur *wax-
rē dñs alia*, hoc est, *et*, aut *zera*). Rebet Treverus in
& pluribus codicibus, legit̄ **N** el cum lego five
tribus punctis. Sed sic legendu ac legendo versionem
dictam Hieronymi, de misericordia, ut lolet, alium
tradit enim, *qui gloriari in malitia potens ad miseri-
cordiam tota die?* id est, quoniam possit tota die facere mi-
sericordiam. Distinguunt præterea quidam *a huc mo-
do non res misericordia tota die*, ut sit epitheton miseri-
cordie Dei, patens: sed non congruit syntax Hebraic-
a. **R**abbī *תְּהִלָּה* **D**icitur, **E**t patens: sed non congruit syntax Hebraic-
a. **C**ebi matulicini generis et *בְּרִיאָה*, *חַזְקָה*, *פְּנִימִיָּה*, *כְּשֻׁלָּה*. **A**lia exp-
l. **A**lia expeditio supplingo similitudinis notam **C** **A**lia exp-
l. sic gloriari in malitia potest, tamquam si opus
misericordia max: præstares. Tandem videntur
LXXX. particularum, **N** el cum lego retulisse, ac legen-
tia tota die, **כָּל־יוֹמָה**, *chol haishon*, *ad totam diem*. Sym-
machus expicit prepositionem, *prō* **N** *el* *quippe* redi-
dens *ad* *exclusi ipsorum*. Paraphrasit, *miseri-
cordia Dei a hunc tota die*. Campensis **N** el cum tlore vi-
detur interpretari de facinoroso, quem vocat *gigan-
tem*. **A** non memini de homine utrumpat id nomen,
sed globo tandem.

*Vers. 4.) Tota die in iustitiam cogitavit lingua tua; si-
c ut novacula acuta fecisti dolum.*

MAltiam & iniquitatem, qua sic gloriaris ac pra- scus loci
polles, hac ratione declarasti, quod tua illa fem-
per cogitatio atque machinatio fuit, quam apte loque-
teris ad opprimendos justos, iniusta; tanto etiam in
fraudibus artificio usus es, ut in morem novaculae dum
leviter obiterque attingere videbaris, graviter, vulne-
rare & uique ad extremam intercenctionem, veluti ab-
silia pilis, quos dolo circumveniebas, perderes. Non
hic pluribus agendum de tentatione, sed phrasis expla-
nanda *tota die*. Jam de Symmacho monui vertisse x^o De phra-
totu die.
exclusu h[ab]eo, per fingeris dies: quo piacto etiam has vo-
cates connectant aliqui verius precedentes: Augustinus
duas postrem in eisdem constitutis in principiis illius.
Significat *exclusu h[ab]eo*, omnes ac totum. Retuli præterea, Hi-
larium, quod non ita videtur Doeg tota die glorianti-
posse in iniquitate, de populo Hebreo locum praen-
tem interpretari. Sed etiam si concedamus nexum di-
ctuum illarum, cum priore veriu, quod sapere fit, &
fatis affidue, tametsi non omnius sit hora, omnibusque
momentis, fieri socii solet die, vel etiam semper, + vesp. a.
quemadmodum Psalmo primo docimus, de meditante
te in die Domine die ac nocte, de tempore orante, &
similibus. Exponunt Hieronymus, Cairodorus, & alii,
totum tempus vite: Augustinus, tote tempore sine
laetitudine, sine intervalllo, sine paululatione: ut impro-
bus, quando non facit iniquitatem iustificantur, co-
gitate; quando aliquid mali abeat à manibus, à corde
non abste, aut lingua.

In iustitiam. Hieronymus *infidias* מִתְּרַמָּה *bauosthiquod* *ali* *reducent*, *pravitates*, *perversitates*, *corruptelas*, *confractiones*, *contritiones*, *infortia*, *mala*, *dama-*
nias, *perniciose* ac *pestilentes* *fermones*. *Possent* *etiam*
significari *divisio*, *de quibus* *fraudulentis* *insidiator*
ledulo *cogitat*, *loquiturque*, *& illi* *quidem*, *que* *unt*
injusti *acquista*, *quum* *vulgo* *dicatur*, *dives*, *aut* *ini-*
guus, *aut* *iniqui* *heres*. *Chaldaic*, *obmurmurations*,
aut *dolor* *תְּבִשְׁרָה* *Ishbreshtha*.

Cogitatio Lingua sua. Hieronymus, *regulus*, *verti posset*
etiam cogitabi בְּגָדֵל תְּבִשְׁרָה *theoph.* *Committe* *etiam*

Mythicus
fensus.

a Ep. 103. 36

precipitationis autem vocabulum generalius esse, ut Aet à Saulo, & hujus voluntate, operaque ejusdem non in magistratum, sed ex eius, aut eorum, aut rupium, aut quoniamcumque generum locis desidentium catum significet. Explicat tamen ipse iuxta vim nominis Græci, ac mythicos sensu, Christum populo conformato ad illudendum Diaconi, scilicet focium demissum, & in hoc se profundum ad incalotes ejus conformatum precipitare, ut doct inq resu erueret nos ex profundo lacu huius naufragio; et tamquam universalia pœnū genera extraheret, sed Iudeus populum in creditum, & Regem iuum prædictum, verba præcipiti dilexere, atque se in hoc te profundum demississe, hoc est, in calamitas quas molo patitur & damnationis periculum ceterum, quin illius quondam gratia, Egyptiorum populus incredulus Moysi, & precipitationis verba quin quoniam Deo oblitus, diligens, præcipitari demergere meruit, & refusa mari fluctibus absorberet. Græcis idem videatur. Basilio, Theodoreto, Euthymius, Chrysostomo, de verbis trahentibus in pœnū uniuersum sacerdotum urbem, tamquam irruentum imperi fluctuum: & ex translatiōne corrum, qui submergunt homines, lacunamque ut in profundis quis delitescant.

Aliud Græcum nomen, priori sibi litterarum simile, καταρραπτικόν, afferit, non significat. Cōvenit ratis nō quoniam vox Hebrei etiam fuit, ut dixi, ratus, de qua agitur. Atrahit enim lingua quoniam quid torbemus, aut gloriūs: & qui perdere fuder alterum calumnias, cum quodammodo degluti & absorbet. Si videlicet in alio Psalmo 6. dicitur: Quoniam exurgentes homines in nos fore vivos deglutiunt nos: quoniam irascerunt furor eorum in nos, fortis aqua absorberent, ipsi, ac si gurges, & vorago essent; ubi priore loco est γέλασθαι, de quo prius egit, & καταρραπτεῖν, καταρραπτi, cuius modū memini. Dōcent etiam Hebrei dicto verbo γέλασθαι significari præcipitantes cibi in ventre, & hucum corruptio-nes, & inde transferri ad exterrā rei dejectionem, perditionemque. Unde perlegantur hi qui vinum vivum nūnit aborberit, galutini, hoc est, perdi absorpta velutaria. Absorbi sunt, inquit Elia, οὐαί, γέλασθαι τοιούτοις, οὐαί πάτερ πτεριγιον. Plenū potest mihi magis, quam primus exegit, me putaram, expositio, quoniam prius placuisse Forero deprehendi, Elia interpretari. Alius in eodem Elia à locus facit ad rem; Præcipitantes mortem in sempiternum, ubi est γέλασθαι, quasi dicere de Christo, quod quoniam eum nos deglutiūs vita est, illam ipse deglutiuit, & absorbit, moritur, ut Paulus, ad Esam allu- dedit, dixit (apud quem Græcum verbum habet ναριν) absorpti εἰνι ζωτικά, ταῦτα δὲ Σάνων εἰνι. Syntecē, Ἀπόθετος ερχομενος, Venerunt LXX. κατηνούσιν τοιούτους, devorari more præstant, quid dicarent, jam impotuerit non prævalebit, exeruit omnes viros de morte auctore vita Christum, à quo devorata & absorbata: idcirco non verboe mortales mortem, sed ut in paraphrasi Chaldei, obli- vioni tradens mortem in ceterum, σπονδοὶ λέπτοι τὸν γένεται μόσχο λεβαθειμ. Arbitror co- lit Petrum f. reipetere, scribentem, quod Iesu Christus, qui est in auctoritate Dei, deglutiit mortem, ut vita eterna heredes efficeretur. Sed confite illius loci commentator notitrum. Denique fuit Christus mox, eique jam exprobatur, ubi εἰνι ζωτικά tuus ubi mortis similitus tuus εἰνι? Ideo valer illud Job, sed repente præcipitans melius rursus apud Paulum, ut aborberat mortale hoc καὶ, & ne forte abdu- ziori trifilia aborberatur. Et in Regum 4, Quare pre- cipitas hereditatem Domine? absit, non præcipio, neque demoliri.

Hoc omnia docent, quām aptè reddiderunt hoc loco LXX. διώκει καταρραπτικόν, verba præcipitationis, vel submersione, aut quid humile, & quo pacto potest κα- rasperi εἰνι, aborso, significare, quod καταρραπτi, de- rivatio εἰνι, aborso, devisorio: denique verbum Hebreum γέλασθαι, omnes istas notiones recipere, & signifi- care, dilexithe Doegum verba, quibus traheret in præcipitati Achimelech cum aliis sacerdotibus, tota- que civitate Nobe, ita ut aborberentur ac degluti- rentur.

Katetus, razenquid idem significare, quod καταρραπτi, de- rivatio εἰνι, aborso, devisorio: denique verbum Hebreum γέλασθαι, omnes istas notiones recipere, & signifi- care, dilexithe Doegum verba, quibus traheret in præcipitati Achimelech cum aliis sacerdotibus, tota- que civitate Nobe, ita ut aborberentur ac degluti- rentur.

Lingua dolosa. Græcc, γέλασθαι κατα, lingua dolosa: quo etiam pacto legit Hieronymus, ac feci diversim, alii, qui ex Hebreo vertunt: Augustinus præterea, & Plate-

psalterium Ambrosianum, sed ad ita particula con- illa restet etiam monet per primum illud verbum iugente, & Romanum verò cum prepositione, in, adiūcī, non tincta exteris & materialis, sed etiam ac multa magis familiæ. Nam adiūcari domus, hos fibi vult, quemadmodum quoniam Deus adiūcere obsec- tricias scribitur g, hoc est, amplam fabolem, & coniolas opes dedit h. Certe יְהוָה filius dicitur à banab, quod est adiūcare. Vulgo dicitur casa & casas: & Galli nobiliter ajunt esse, ex bona domo, & bonis maior. De spirituibus domibus, quod ad verbi Dei cultum converte sint, nonnulli i quoque inter- pretantur & quod non manu factas in cœlis domos etiam fibi contruxerint. His omnibus contrariis mo- distra destruenda quasi domum Doegi Davidem vici- nari affirmare possimus: acre etiam ipsa sic accid- entis divina littera non meminerint. Augustinus & Rufinus videntur portis in illo, & sequentiis verbis, agnoscere comparationem ductam ex evul- sione plantarum. Eam clarissimam sequentia vo- cabula, evanelli, & radis. Quid paulus est Achime- lech, facientes alii, civitas nota Nobe: id sequuntur, ut reddenteristi, sicut & sic rediderat alii, & duplicitarent ei duplicita, secundum opera ejus, & in Boculio, quo miseros, misericors illi duplum, quam- tam glorificavit se k, &c. quasi nunce repeat, quid glo- riari, &c.

In finem.) Hieronymus, in sempiternum. Alii, in eternum. Gregorius II. prius citatus, usque in finem. Significat hoc omnia γέλασθαι. Declarat Augu- stinus etiam in modo certe, in finem, scilicet in die ju- dicis, & Caiusdior, defluere Deum in hac vita propterim, quos iterum adiūcere devere: in his qui destruunt, externis suppliciis depurari. My- stice loguntur, adhuc tempus mortis potest, sed ad hitteram intelligere licet de clade, que si non statim, tandem tamen inferatur Doego. Qui occi- dit, dici potest destrui in finem, hoc est, in sempiternum, & in eternum, quatenus irrecuperabiliter secundum natum vivere debeat. Tale illud: destruere illis 1, & non adiūcere eos: item, ut in non apponat, ut perficie destruere in finem, hoc est, in finem, & in finem, & in finem, quod prius, omnino, peni- tuit, perfecte, ut nihil super, & nihil destr. scit post finem nullipurget. Hoc sensu dicebatur in alibi ini- mici destruci fratre in finem, & civitates destruunt es: sed ad hanc non in finem arte oblivio pauperi. & pa- tientia pauperum non peribit in finem o, Denique omnis alii exemplis, dilexit Christus suos in finem, id est, edito quadam perfectio signo dilectionis, quoniam dilexit, prius illos p, ita ut εἰνι γέλασθαι, quod Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, Leon- tius dicunt, sit αἴτιον τοῦ γέλασθαι.

Evet te.) Hieronymus, terrabit te. Alii, toller te, nempe de medio, vel exaret te, vel conteret te, vel perdet te, & Chaldaic, ἀποβαί τον γέλασθαι, iacobberinach Hebreum verbum cum affixo est. Hieronymus, Valentia. Alii ad Antichristo, ut Cal- fidorus, & Bruno Heribolipensis.

Propterea.) Complutentes, ac Regii codices, & Gregorius f. Papa II. properante, quod est Græc, & εἰνι. Hieronymus, sed. Alii, etiam quarti, quam obire. Hebreacī ὄγαν. Indicat haec particula, quod fuit Doeg deferedo, ac manus quoque propria occi- dendo, destruxerat Achimelechum, & alias sacerdos- tes, ita futurum, ut non impune ferret tantum celus, sed cum etiam Deus perderet.

Dens destruet te.) Idem Gregorius, auferet te. Si- gnificat γέλασθαι, perdet te, conteret te, com- fringeret, evellet, extirpabit, subverget, demolietur, diruet, γέλασθαι. Græcc, γέλασθαι, & sequentia verba sunt optativi modi. Quod si, at Euthymius, intellexerit non optativi esse, sed exortans, prophe- taret, continebant future perditionis ipsius Doeg. Hiero- lassis primus quidem hoc verbum sic legit ut nos, sed sequentia in optativo, evellat, emigre. Interpres no- fier intellexit esse predicationem. Quo pacto sibi noravimus imprecations in Scripturis accipi debere. Quod autem Euthymius dicit, ad maiorem honorem proiectum Doegum a Saulo ob delationem, credi qui- dem facile potest, Scripturam tamen nihil exprimunt. T 3 reni